

Předsudečné násilí z důvodu sexuální orientace či genderové identity

Čtvrtletní zpráva projektu Rise Up

Období: 1. 1.–31. 3. 2022

Shrnutí

In IUSTITIA zjistila v prvním kvartálu roku 2022 celkem 7 incidentů, které byly motivovány sexuální orientací a genderovou identitou (SOGI) a které se staly na území ČR.

Oproti čtvrtému kvartálu 2021 se počet zaznamenaných incidentů mírně zvýšil, přičemž se jedná o hodnoty převyšující průměrný počet incidentů motivovaných SOGI v posledních pěti letech. Tato skutečnost potvrzuje, že výsledky monitorování předsudečného násilí na LGBT+ lidech jsou výrazně ovlivněny aktivitami směřujícími k jeho zviditelnění a podpoře napadených a jejich okolí. Předsudečné násilí motivované SOGI zůstává dlouhodobě skryto před zraky veřejnosti, orgánů činných v trestním řízení i neziskových organizací.

Úvod

Předsudečné násilí proti lidem s odlišnou SOGI představuje závažný společenský problém. Z výzkumů provedených v posledních letech v Česku¹ vyplývá, že tomuto násilí je vystavena nemalá část LGBT+ lidí a že jen naprosté minimum napadených následně kontaktuje policii.

Proč se na policii obrátí jen asi jeden z deseti napadených, má dva hlavní důvody. Zprvé napadení nepovažují takové útoky za dostatečně závažné, aby se jimi dál zabývali. Oznámení útoku bývá časově náročné a řada obětí se k němu nechce vracet. Druhým důvodem je nedůvěra v policii. Napadení se domnívají, že by s útokem policie stejně nic neudělala například kvůli nedostatku důkazů, případně že dalším útokům stejně nemůže zabránit. Zároveň mají obavy, že se od policistů dočkají spíše bagatelizování útoku, zesměšňování, ba dokonce dalšího napadání.

Jakkoli je rozhodnutí policii nekontaktovat pochopitelné, přispívá k tomu, že pachatelé zůstávají bez trestu, a mohou tak v napadání dál pokračovat. Nedostatek informací o předsudečném napadání z důvodu SOGI v policejních statistikách bývá často interpretován jako důkaz toho, že k žádným takovým útokům nedochází, a pokud ano, nejsou nikterak závažné. A když problém neexistuje, není třeba ani usilovat o jeho řešení...

Hlavním cílem vydávání kvartálních zpráv o násilí z důvodu SOGI je poukázat na problematičnost výše uvedeného uvažování. Předsudečné násilí je problém a LGBT+ lidé se potýkají s jeho důsledky, ať už psychicky, anebo ve svém jednání, kdy se například ze strachu z dalšího napadání či nepřijetí vyhýbají jakémukoli tělesnému kontaktu na veřejnosti. SOGI násilí je nespravedlivé a je nezbytné s ním něco začít dělat. Je třeba, aby se o tomto násilí co nejvíce vědělo.

---

¹ Výzkumy jsou dostupné zde: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>, <http://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezilgbt-lidmi-v-cesku/Attachment>.

Kvartální zprávy mapují předsudečné incidenty, které byly oznámeny organizaci In IUSTITIA prostřednictvím webového formuláře či jinými kanály. Zároveň poslouží k informování o významných událostech, které se na poli postihování trestné činnosti z důvodu SOGI a pomoci obětem staly.

V této zprávě prezentujeme informace o SOGI incidentech zaznamenaných v druhém čtvrtletí letošního roku a zasazujeme je do kontextu dlouhodobého vývoje monitorování těchto incidentů organizace In IUSTITIA. Násilí motivované SOGI se vyznačuje vysokou mírou jeho neoznamování policii či jiným organizacím. Předpokládáme, že realizace projektu Rise Up může tuto tendenci zvrátit a počet oznamovaných incidentů, ať už orgánům činným v trestním řízení, nebo nevládním neziskovým organizacím, se zvýší.

Pokud chcete být pravidelně informováni o aktivitách In IUSTITIA v této oblasti, prosím přihlašte se do Newsletteru², který vám bude zasílán na emailovou adresu.

O projektu

Projekt *Rise up against anti-LGBTI hate crimes* je realizován ve spolupráci organizací Prague Pride, Národním ústavem duševního zdraví a In IUSTITIA. Cílem projektu je zvýšit informovanost české laické i odborné společnosti o diskriminaci a předsudečných útocích z důvodu SOGI a tím jim i předcházet.

Součástí projektu jsou aktivity zaměřené na zvyšování míry oznámených předsudečných útoků kvůli SOGI nevládním neziskovým organizacím a policii a na posílení mechanismů sběru dat v této oblasti tak, aby byly k dispozici přesnější a mezinárodně srovnatelné údaje. V rámci projektu budou rovněž poskytovány odborné služby obětem předsudečného násilí z řad LGBT+ komunity.

Ambicí projektu je podnítit politické a legislativní změny, jejichž následkem dojde ke zlepšení přístupu obětí trestných činů motivovaných SOGI ke spravedlnosti, a to za účasti Policie ČR, ale i dalších odborníků.

In IUSTITIA, o.p.s. je partnerem Prague Pride, z.s. v projektu RISE UP (č. 963772), financovaném z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014 - 2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Aktuality

Ústavní soud zrušil návrh na zrušení rodového pojetí rodného čísla

Plénium Ústavního soudu zamítlo návrh na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách a § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech „u žen zvýšené o 50,“.

Návrh přednesla navrhovatelka (soudem označovaná za navrhovatele), která se narodila jako muž, ale označuje se za nebinární osobu a v případě nutnosti volby preferuje být pokládána za ženu. U správních soudů se domáhala změny rodného čísla, které má v mužském tvaru.

---

² Přihlásit se můžete kliknutím na tento odkaz: <https://iniustitia.ecomailapp.cz/public/form/1-43c2cd496486bcc27217c3e790fb4088>.

Správní orgán i správní soudy posuzovaly, zda navrhovatelka splňuje důvod ke změně rodného čísla dle § 17 odst. 2 písm. d) zákona o evidenci obyvatel, tedy zda u ní došlo ke změně pohlaví, přičemž aplikovaly § 29 odst. 1 větu první občanského zákoníku, který stanoví, že změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Vázány tímto ustanovením, správní orgány nemohly žádosti navrhovatelky vyhovět, a tak se obrátila na Ústavní soud s návrhem na zrušení výše jmenovaných zákonných ustanovení.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný. Věc zkoumal optikou § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel, a zabýval se tak zejména problematikou rodných čísel. Naopak úvahy nad tím, zda jsou zákroky uvedené v § 29 odst. 1 větě první občanského zákoníku vhodné, nezbytné a přiměřené, označil v tomto případě za nadbytečné. Původní soudkyně zpravodajka, Kateřina Šimáčková, tento postup zkritizovala ve svém disentaním stanovisku, s nímž lze souhlasit, protože právě § 29 odst. 1 občanského zákoníku byl v dané věci – v rozporu s tím, jak zní konečné rozhodnutí Pléna – uplatněn.

Ústavní soud pak po posouzení věci zmiňovanou optikou vyslovil závěr, že je v souladu s ústavním pořádkem, lze-li z rodného čísla dovodit pohlaví jeho nositele. Učinil tak mimo jiné proto, že tato informace může být v určitých případech potřebná z hlediska plnění funkcí státu. Ovšem potřebná je právě informace o pohlaví, které stát eviduje a jež vychází z obecně chápaného významu pohlaví v České republice, totiž že „na území České republiky se lidé dělí na ženy a muže“. V nálezu je dále stanoveno doslovně: „Existují-li tedy objektivní důvody, pro které je vhodné určitou informaci evidovat, a tak tomu v případě pohlaví je, nelze z práva na soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny dovodit právo, aby v případě, že je někomu tato informace nepříjemná, ji stát neevidoval, případně místo ní evidoval informaci neodpovídající realitě, neboť by to zcela popřelo smysl toho, proč k její evidenci vůbec dochází. Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny nelze zaměňovat s právem na to, aby realita byla jiná, než je, tedy s právem na jakousi fikci.“ Ústavní soud také předestřel, že má značné pochybnosti o přenositelnosti některých závěrů vyslovených Evropským soudem pro lidská práva v souvislosti s otázkou pohlaví do prostředí českého právního řádu.

Plénium rozhodlo tzv. kvalifikovanou menšinou, rozhodnutí tedy bylo velmi těsné a nelze tedy hovořit o jednoznačném nazírání Ústavního soudu na danou problematiku.

Advokátka Vytečková ve Výboru pro sexuální menšiny

Petra Vytečková se stala členkou vládního Výboru pro sexuální menšiny. Jako právnička dlouhodobě spolupracující s obecně prospěšnou společností In IUSTITIA bude ve Výboru především zvedat téma předsudečného násilí:

„Svoji účast ve výboru pro sexuální menšiny vnímám jako příležitost zviditelnit téma předsudečného násilí z důvodu sexuální orientace a genderové identity,“ prohlásila Vytečková.

Audiodokument o předsudečném napadání a cestě za spravedlností

Když se česká muslimka Kateřina Gamal Richterová vyfotila v roce 2018 na Prague Pride na podporu LGBT+ lidí, nepochybně netušila, že se o tom bude mluvit ještě v roce 2022. Lukáš Houdek natočil audiodokument o její více než tříleté cestě za spravedlností, kdy se rozhodla

právně bránit před předsudečnými útoky. Dokument byl vydán v rámci doku-podcastu Exteriéry a je možné si ho poslechnout online.³

Dokument podle svého autora přináší svědectví o tom, jak se orgány činné v trestním řízení k obětem předsudečného násilí chovají a jaký na ni mají dopad. Kateřina totiž po téměř třech letech vychází z případu značně traumatizovaná a zlomená. Ne však kvůli samotným nenávistným komentářům, ale kvůli vyjádření a chování, které od některých orgánů zažívala.

„Ty výslechy byly katastrofální,” řekla Petra Vytejšková, jedna z právníček organizace In IUSTITIA, které Gamal Richterovou zastupovaly. „Policista přítomný výslechu si například hned po tom, co se vyslychající zeptal Katky: 'Jak na vás působí výrok Zastřelit d*vkou odpornou' vyndal zbraň a tím pohybem uzávěru dozadu a dopředu, si ji zkontroloval,” pokračuje. Dodává, že to znělo, jako by si ji nabil. Bezprostředně po položení dané otázky.

*Co myslíš? Trans*parent spustil osvětovou kampaň*

Transparent chce rozprodit diskusi o stereotypních představách o trans* lidech ve společnosti. Činí tak prostřednictvím šesti videí, v nichž jsou zachyceny některé nepříjemné situace, které trans* lidé zažívají. První video bylo zveřejněno k příležitosti Dne viditelnosti trans* lidí, který se slaví 31. března.⁴

Byli jsme tu vždycky

Novinář Filip Titlbach vydal knihu rozhovorů mapující životy 13 queer lidí. Osobní příběhy slouží jako základní osa, skrze kterou jsou popisována různá témata, včetně střetů s šikanou a nenávistí. Naštěstí nejde jen o ně. Knihu vydalo nakladatelství N media.

Rozhovory o problémech trans a nebinárních lidí

Na webu Prague Pride byly publikovány rozhovory o genderové identitě a problémech, které musejí řešit trans* a nebinární lidé. Rozhovor se sexuoložkou a terapeutkou Petrou Vrzáčkovou se věnoval zejména potížím spojeným s tranzicí a dalších specifikách práce s trans* a nebinárními lidmi.⁵

Rozhovor s psychologem a psychoterapeutem Jiřím Procházkou z Centra psychologicko-sociálního poradenství Středočeského kraje vedl Karel Pavlica a mimo jiné se dotkl také důvodů předsudečných útoků namířené na trans a nebinární lidi. Podle Procházkovy se jedná o reakci na pocit ohrožení pramenící z překračování jasných škatulek:

„Pro člověka z běžné veřejnosti je snazší přijmout gaye nebo lesbu než bisexuálního nebo nebinárního člověka, protože překračuje nějaké jasné škatulky, na které jsme zvyklí. Vyvolává to pocit ohrožení, ztrácíme pevnou půdu pod nohama, jistoty a struktury, jak jsme naučení vnímat svět. Nabourá nám tím naše základní přesvědčení, genderová identita je prostě základ.

---

³ <https://bit.ly/3CTr0cN>

⁴ <https://www.youtube.com/playlist?list=PLgEslvktY-kRZ6QfQeKF0izB5jjXmEkg7>

⁵ <https://www.praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1711-trans-tema-neni-moda-v-ordinaci-vidim-lidi-kteri-trpi-rika-terapeutka-a-sexuolozka-petra-vrzackova>

Od dětství se učíme gender nějak jasně vnímat, všechno je genderované a tohle nám najednou bere určitou základní jistotu. Takže to vnímám primárně jako obrannou reakci.“⁶

LGBT+ Romové čelí vícenásobné diskriminaci

Hostem HateFree Talku byl David Tišer, který je znám jako obhájce práv LGBT+ Romů. V tradiční romské kultuře je sexuální orientace tabu, coming out může skončit i exkomunikací z rodiny. Proto Tišer založil organizaci ARA ART, v jejímž rámci funguje také poradna Řekni to pomáhající Romům a Romkám s odlišnou sexuální orientací a genderovou identitou a jejich blízkými. Rozhovor se uskutečnil začátkem února a je možné jej zhlédnout ze záznamu.⁷

Předsudečné incidenty

Ze sedmi incidentů zaznamenaných In IUSTITIA v prvním čtvrtletí roku 2022 jich bylo pět namířeno proti gayům nebo lesbám, jeden proti bisexuálům a jeden zatím vůči nespécifikované skupině LGBT+. Nejčastější formou útoku byl ve vymezeném období slovní útok (6 případů), následovaný zastrašováním nebo vyhrožováním (1 případ).

Z hlediska utrpěné újmy a škod se nejčastěji objevovala morální újma (7 případů) a psychická újma (1 případ). Co se týče geografického rozmístění, šesti útoků se stalo v Hlavním městě Praze a jeden ve Středočeském kraji.

Při pohledu na bližší charakteristiky prostředí, kde se incidenty odehrály, jich bylo nejvíce na internetu (6 incidentů). V jednom případě se jednalo o školu.

Dlouhodobé srovnání incidentů motivovaných SOGI

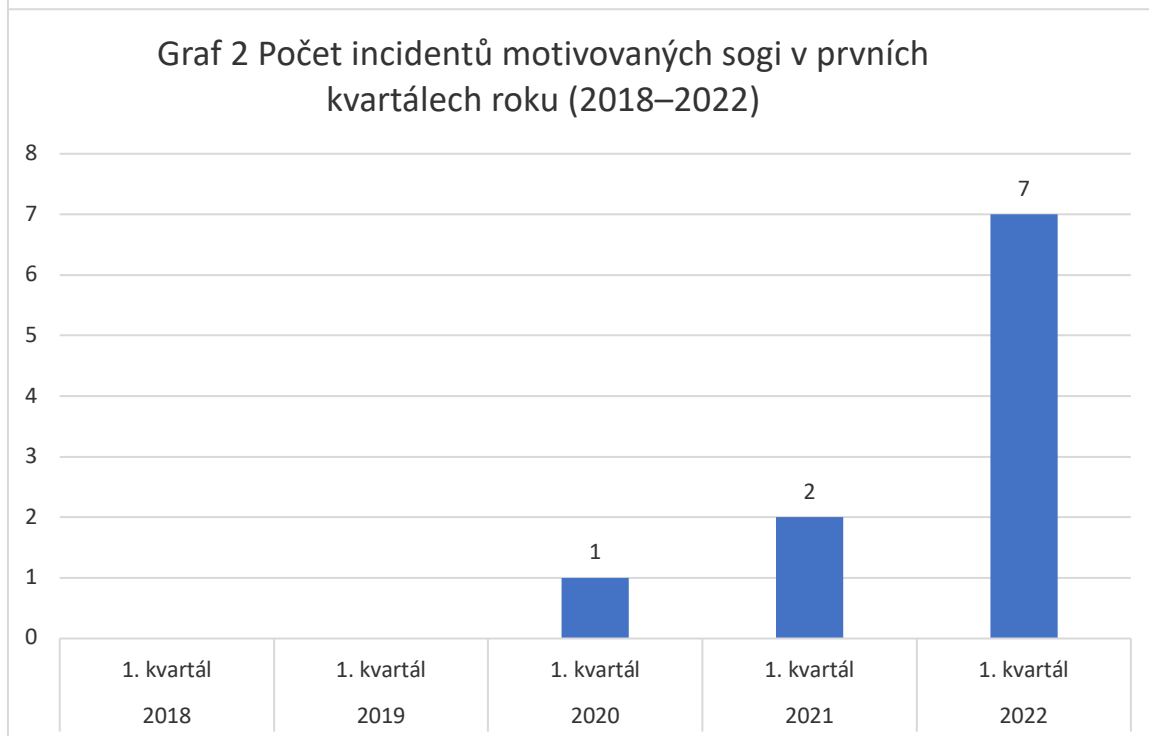
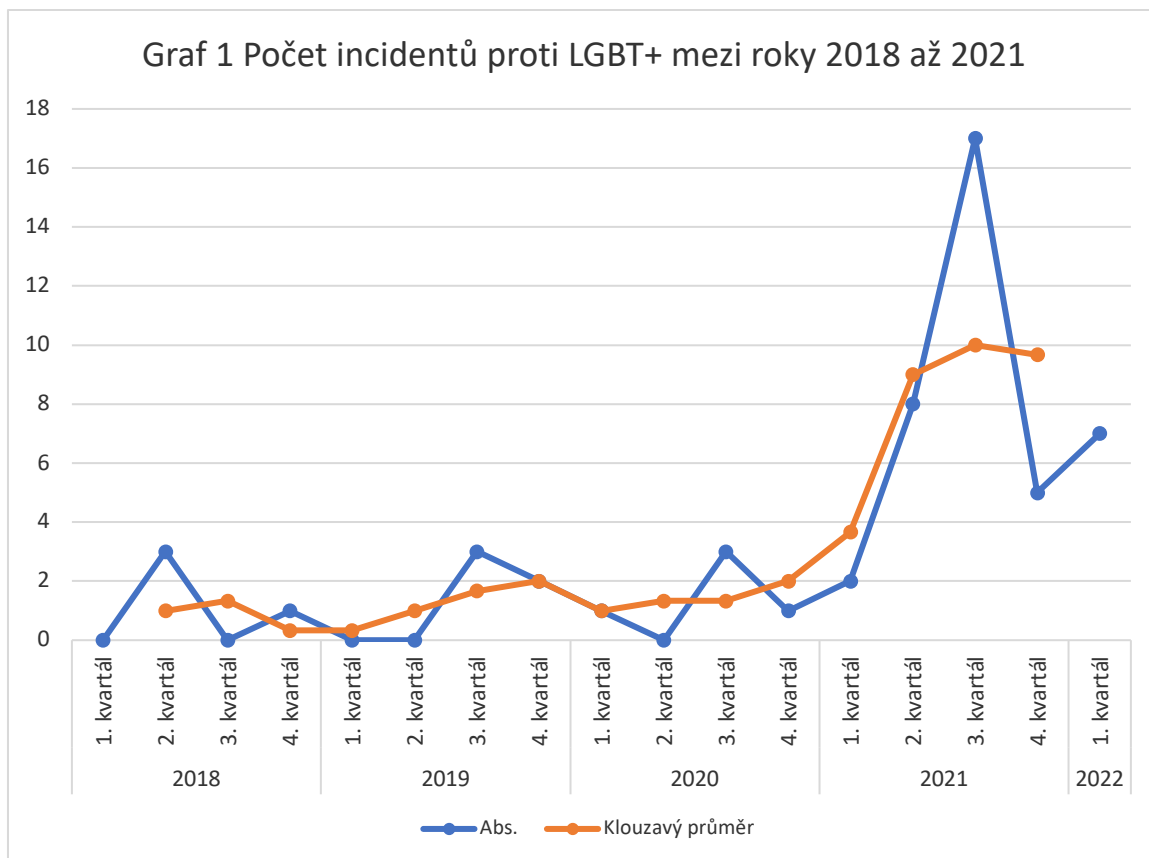
In IUSTITIA systematicky monitoruje předsudečné násilí, včetně SOGI incidentů, již od svého vzniku v roce 2009. Čtvrtletní zveřejňování informací o předsudečných incidentech probíhá od roku 2018. Díky tomu můžeme v případě SOGI incidentů provést srovnání s předchozími lety a kvartály.

Graf 1 ukazuje, že k nárůstu zaznamenaných SOGI incidentů docházelo v letech 2018 a 2019, tedy před zahájením projektu Rise Up, avšak hodnoty v roce 2021 byly vyšší. V čtvrtém kvartálu roku 2021 sice došlo k poklesu oproti třetímu kvartálu, ale počet incidentů se v prvním kvartálu 2022 zase zvýšil. Hodnoty klouzavého průměru ukazují, že se počet zaznamenaných incidentů stabilizoval. Graf 2 dále ukazuje, že v rámci prvních kvartálů jsme v případě prvního čtvrtletí 2022 zaznamenali zatím nejvyšší hodnotu.

---

⁶ <https://www.praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1721-z-ceho-prameni-hejty-vuci-trans-a-nebinarnim-lidem-vyvolava-to-pocit-ohrozeni-rika-psycholog-jiri-prochazka>

⁷ <https://www.facebook.com/watch/?v=290826989613227>

Popis vybraných incidentů

Homofobní nadávky spolužáků

V druhé polovině ledna byly zaznamenány opakované předsudečné slovní útoky na žáka střední školy. Útočili na něj jeho spolužáci, a to z důvodu jeho bisexuální orientace. Jedná se o

homofobní urážky jako: „buzerant“, „buzna“, „teplouš“, „homouš“. Napadený řekl, že následně se obává další viktimizace, pokud by se měl „vyautovat“ v novém prostředí.

„Držte huby a krok buzny prašivý“

Nezisková organizace podporující LGBT+ lidi se stala terčem urážek na své chatové aplikaci. Útočník konkrétně pronesl: „Držte huby a krok buzny prašivý.“ Uvedený výrok se podílí na dehonestaci LGBT+ osob a podporuje nenávist vůči nim i organizacím, které je podporují.

Poznámky k metodologii

Případy popsané ve zprávě byly zaregistrovány zaměstnanci a zaměstnankyněmi organizace In IUSTITIA během terénní práce a vlastního monitoringu médií a internetu. Dále některé případy nahlásili sami poškození či svědci.

Předsudečná pohnutka je v této zprávě identifikována jako předběžná na základě expertního posouzení. In IUSTITIA se snaží zaznamenané incidenty ověřovat, a to zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V kvartálních zprávách nejsou vyhodnocovány incidenty, které In IUSTITIA přejímá z policejních statistik po uplynutí kalendářního roku do příslušných výročních zpráv o stavu předsudečného násilí v ČR. Z toho důvodu se údaje obsažené v kvartálních zprávách a výroční zprávě za daný rok budou nezbytně lišit.

S ohledem na interpretaci prezentovaných dat je třeba dále doplnit, že u kategorií typu škody, formy útoku a pohnutky platí, že incident mohl být charakterizován více než jedním znakem. Například jeden incident mohl být zaregistrován jako protiromský a protimuslimský zároveň. U některých případů naopak mohly být znaky neznámé nebo zatím neobjasněné. Proto je nutné k jejich interpretaci přistupovat opatrně.

Podrobněji je metodika monitorování předsudečného násilí zpracována ve výročních zprávách. Neprošlo jazykovou korekturou.

Financováno z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

